

# Povestiri dintre rafturi

## Makoko la Senat

de Gabriel Zănescu

**E**locvența, Teologia, Poezia și Filosofia străjuiesc și ornează cupola de 3,5m înălțime și 7m diametru pictate de Eugène Delacroix. Inspirată de cercul al IV-lea al Infernului, rezervat bărbaților iluștri ai Antichității, care, nefiind botezați nu pot accede în Paradis, cupola îi înfățișează pe Homer, Ovidiu, Statius, Virgiliu, Sapho, Orfeu...

**P**ărând că tocmai s-a pogorât dintre ei, după una din conversațiile lor zilnice, Leconte de Lisle străbate semeț coridoarele bibliotecii, zâmbind, în sine, la amintirea unor isprăvi mai vechi din trecutul său de bibliotecar la Palais du Luxembourg, devenit, între timp, *Le Sénat*. Iată, spre exemplu, semnalizarea: profitând de traseele circulare ale coridoarelor, destul de umbroase, ca și de faptul că nu scria nimic pe nici o ușă de birou, de Lisle lipise săgeți pe care scria „Biblioteca” de-a lungul culoarelor, astfel încât pușinii curajoși care încercau să o găsească sfârșeau prin a se învârti în aceleași cercuri, până când, neputincioși, se declarau învinși, părăsind incinta.

= **M**akoko! Cocotier! Lemuric!

scrâșni el disprețuitor, trecând pe lângă ușa deschisă a biroului lui Lacaussade, însoțindu-și „salutul” cu câteva fulgere distrugătoare azvârlite prin monoclu. Ținea să-l ironizeze de fiecare dată, amintindu-i „impuritatea” datorată sfertului de sânge creol moștenit de la mama sa (o fostă sclavă creolă din insule, eliberată), ca și „ilegitimitatea” moștenită din flori: tatăl său, avocat francez dintr-o mare familie bordeleză nu l-a recunoscut niciodată. Răspunsul, la fel de sincer dușmănos și acru, îl ajunsese din urmă, chiar dat cu voce joasă: „*Farsor îngâmfat! Bufon solemn!*” De Lisle îl ura pe Lacaussade. Acesta din urmă îl acuza că distrusese documentele ce atestau că primise o rentă din partea lui Napoleon III (lucru onorabil în sine, dar

pe care îl ascundea) și că, devenit brusc republican după revoluție, nu avea nici o problemă să ocupe postul de bibliotecar oferit de noul guvern. Agasat, de Lisle răbufnise la un moment dat: „*Doar n-o să spunem prietenilor când mergem la toaletă!*” La care sosi, acidă, replica: „*Da, însă de obicei mergem pentru a lăsa ceva, nu pentru a lua!*”

Lacaussade avea și el motivele sale să-l urască pe de Lisle. Acesta din urmă uitase, pare-se, zilele multe din tinerețe, când îl ajutase ba cu sfaturi de viață (așa, ca-ntr-o băieți), ba cu puțin din pușinii săi bani, ba chiar cu gulere false, plastroane și izmene dintr-ale sale, pentru ocazii speciale. De Lisle era înalt și bine clădit, pe când Lacaussade era mărunțel. Cum s-o fi simțit de Lisle înghesuit în gulerele false și desuurile mult mai micului său confrate?



Leconte de Lisle, reproducere după portretul realizat de Benjamin Constant, în Jean Dornis, *Essai sur Leconte de Lisle*, 1909, p. 320A, pe [wikisource.org](http://wikisource.org)

**N**ăscut, ca și colegul său, în Île de Bourbon (Réunion), Auguste

Lacaussade își trădase destinul prescris de acasă (notariatul), pentru a deveni, la Paris, traducător (Ossian, Leopardi), poet și bibliotecar, mai întâi la biblioteca Ministerului Instrucțiunii Publice, apoi la Bibliothèque du Luxembourg și, în sfârșit, la Biblioteca Senatului. Mic de statură, ferchezuit, cu un colan de barbă albă rasă după moda din '30, semăna destul de bine cu un funcționar ministerial, ceea ce ce îi și atrăsese ironia confrăților în literatură: „cel mai administrativ dintre poeți, notarul perfect al poeziei”. Inventase și își atribuisese „serviciul exterior” al bibliotecii, lucru care îi permitea să lipsească oricând voia de la slujbă. Meticulos, lăsa de fiecare dată o notiță (cu același text) pe biroul șefului, scrisă pe o coală ministerială: „Dl Auguste Lacaussade se află la

Institutul de Arte Frumoase, în interes de serviciu. A nu fi așteptat. Nu mai revine.” Alteori, când voia să-și dovedească hărnicia, trecea pe la bibliotecă în jur de 11,30, când nu se afla nimeni acolo și lăsa pe același birou altă notiță: „Este unsprezece și jumătate. Ies pentru prânz. Nimic neobișnuit nu s-a întâmplat la bibliotecă.” Chițibușar și pedant ca orice ...notar serios, Lacaussade examina la sânge toate documentele furnizorilor și inventase un sistem propriu de contabilitate și control, pe care îl adapta și îmbogățea mereu, dar pe care nu i-l ceruse nimeni, înregistra cele mai neînsemnate notițe și bilețele, se pierdea în cele mai mărunte detalii și, în general, făcea totul ca să-și merite ironiile din partea lui de Lisle : „*Lacaussade construiește mușuroaie, închipuindu-și că ridică Himalaia!*”



Auguste Lacaussade (www.ticaz.com)

În biroul următor – Louis Ratisbonne, bibliotecar și el, datorită prim-ministrului Thiers, pe care îl susținuse în întâlnirile electorale. Atât de mândru de postul astfel obținut, considera că îi fusese acordat cu titlu de „recompensă națională”. *Un post de bibliotecar trebuie să fie o sinecură. Pretind, așadar, să fiu lăsat în pace. Sine cura. Dacă cineva are nevoie de vreo carte, să i-o ceară lui Chauvelot* [șeful mănuiților de carte]. Tradusese *Divina Comedie* în versuri franțuzești păstrând terținele, (cu *Infernul* premiat de Academia Franceză), scrisese fabule și poezii pentru copii și era executorul testamentar literar al lui Alfred de Vigny. De Lisle îl ignora temeinic: era prea mic pentru Parnasianul ce tocmai se scoborâse din cupolă, după promenadele Elizeene alături de zeii - adevărații lui confrăți. Acru, văităreț, arțăgos și cusurgiu, Ratisbonne ținea pe toată lumea la distanță și avea mereu câte ceva de revendicat. Tocmai ceruse administrației să-l doteze cu o frânghie solidă cu noduri: Palatul avea să ia foc cu

siguranță, într-o zi, iar el avea nevoie de un mijloc individual de salvare! Ca bun coleg, îl detesta pe Lacaussade (care scria *versuri soporoase* și își *vârșea lacrimile în „salade”*, plus că era *urât din profil și hidos la „façade”*). Se și bătuseră, odată, rupându-și reciproc umbrelele pe spinare, după care au încheiat un fel de armistițiu. *Nu e un om rău, Ratisbonne*, zicea Lacaussade, *dar e prost!* Unica treabă a lui Ratisbonne era să înregistreze noutățile intrate în colecția bibliotecii. Nedemnă ocupație, covârșitoare sarcină: „*Chiar nu putem să nu mai cumpărăm atâtea volume care nu folosesc la nimic?*” Scriitor pentru copii, nu credea în îmbătrânire (a sa), nu o recunoștea. Spre șaptezeci de ani pășea mărunț pe aleile curții interioare și răspundea înțepat complimentelor: *Ce tânără vi-ați păstrat inima, dle Ratisbonne! – Tot trupul, domnule! Tot trupul!* Mai ațipea în vreun fotoliu, răsfoind o revistă, cu barba lungă, înspicată, pieptănată în formă de furculiță invadându-i pieptul...Muri într-o zi călduță de septembrie, cu gândul la o primăvară de care se temea, murmurând: *O, ca o iarnă, neagră primăvară / Un vânt dușman și frigul ascuțit / Fac să-mi tresară trupul istovit / Fă-ți milă, Soare, fi-mi prieten iară!* (trad. aut.)



Louis Ratisbonne (www.senat.fr)

Mai încolo, sau, de fapt, oriunde în bibliotecă, începând de la intrare și până în oricare sală de lectură, putea da peste Anatole France, comis. Un post modest, de întâmpinare a puținilor vizitatori și mănuiitor de carte, ajutor la raft, regăsire și însemnare de pagini și paragrafe solicitate pentru lectură ulterioară etc. Scriitor, în afara orelor de program (și ce scriitor!) și realizator

al unei cronici a poeților contemporani, pe care o publica periodic, France era, de fapt, singurul pregătit și potrivit pentru munca în bibliotecă. Îl serveau erudiția imensă, vastele cunoștințe de bibliografie dobândite în librăria tatălui său, anticar pe Quai Voltaire și la editura lui Alphonse Lemerre, spiritul metodic, curiozitatea, arta de a conversa. Făcuse ediții foarte bine documentate după Racine, Molière, La Fontaine și Lesage, ceea ce îi adusese notorietate ca editor. Pe aceea de scriitor, era pe cale să o dobândească. Mirosind o afacere bună, de Lisle și Lacaussade l-au convins să vină la Biblioteca Senatului. Avea să primească, pe lângă salariu (cel mai mic), o locuință (cu chirie), o provizie anuală de șase metri steri de lemne, șase sute de kilograme de huilă pentru încălzire, 18 kilograme de ulei și...toată munca de specialitate. France ar fi dorit să muncească, dar numai dacă ar fi făcut-o și ceilalți colegi, care, la început, l-au privit cu condescendență, oarecum amuzați de pretențiile lui. Aveau spatele acoperit: în bibliotecă se mai afla și *papa* Burot, un bătrânel de treabă și foarte priceput, care-și asuma tot serviciul curent. Muncea șters și eficient la micul său birou din ambrazura unei ferestre, îndeplinind sarcinile zilnice ale tuturor ilustrațiilor săi colegi, de ale căror glorioase lupte și dezbateri se ținea modest de o parte, cu satisfacția intimă că le-ar fi indispensabil. (Dezbaterile aveau loc, cel mai adesea, în biroul directorului, Charles-Edmond. Însoțite de țipete, hohote, bruftuluieli și trântituri, îi înspăimântau pe cititorii din sala alăturată, care, de teama de a asista la cine știe ce violențe, preferau să-și părăsească propria bibliotecă pentru a scăpa teferi.) Proiectul personal al lui Burot, unica sa pasiune era să adune într-o încăpere toate cataloagele de librărie de pe fața pământului și, pe această bază, să construiască o operă bibliografică colosală. Proiectul a rămas la stadiul de utopie. Prevăzător, la începutul războiului (franco-prusac) din 1870, a început să umple cu felii de pâine prăjită cutiile pentru broșuri ale bibliotecii. Prețioasele provizii au fost foarte apreciate de angajați pe parcursul asediului Parisului (Lacaussade exclama: *Burot este pilonul de bază al Bibliotecii!*), ceea ce l-a umplut de mândrie pe micul slujbaş. Totuși, nici chiar el nu le



putea face pe toate și, până la urmă, muri. Anatole France devenea tot mai insolent, cerându-le și celorlalți să lucreze. Mai mult, i-a jignit: Lacaussade îi ceruse ca în următorul număr al cronicii din „Le Temps” să-i publice minimum trei poezii, dar France a găsit, cu chiu cu vai, doar una publicabilă. Charles-Edmond, poet și el și directorul bibliotecii,

a avut parte de un tratament similar. Scriitorii s-au plâns directorului că France refuză să muncească (de fapt, să muncească în locul lor!) și că are pretenții prea mari pentru vârsta lui. Directorul a declarat că nu-i trebuie „angajați decorativi”, l-a dat afară din apartament, unde, oricum, nu prea stătea și i-a tăiat proviziile subvenționate de lemne, cărbuni și ulei. France a continuat să reclame că este angajat pe un post sub posibilitățile sale, că îi este împiedicată dezvoltarea carierei și că salariul este prea mic pentru ceea ce i se cere să facă. Direcțiunea contraatacă măbind potul: France va răspunde de

realizarea catalogului metodic al bibliotecii. Ironic, Anatole răspunde că este onorat de această sarcină și că vrea un local separat pentru a lucra, ajutoare, plus buget pentru vizitarea tuturor bibliotecilor franceze (dar și din străinătate, când va crede de cuviință) întru studierea cataloagelor sistematice și trasarea planului pentru propriul catalog, care trebuie să fie perfect: colegii (mult mai în vârstă decât el) nu ar aprecia confuzii de interpretare și clasificare care ar privi termeni precum „cimitir”, sau „înhumare”. „Colegii” nu au gustat ironia, iar efectul a fost că France primit ca ordin de serviciu să redacteze cinci sute de fișe pe lună. A preferat să demisioneze, apoi, dezamăgit că nici de Lisle, pe care îl credea prieten, nu i-a luat apărarea, l-a făcut „păstor de elefanți”. Acesta i-a replicat cu duritate, au ajuns să numească martori, care au negociat un duel, însă fără succes. Duelul ratat avea să fie numit, de către „o anumită parte a presei” (cea malițioasă) „*le duel aux coupe-papier*”.

**L**econte de Lisle își datora postul lui Francois Coppée, care i l-a cedat pentru unul similar, dar mult mai prost plătit, la Comedia Franceză. În 1871, la angajare, de Lisle primea 2.500Fr, iar în iunie 1882 primea 4.200Fr ca sub-bibliotecar al Senatului. După moartea sa, soția a continuat să primească o rentă de cca 1.500Fr lunar.

Biroul său se afla în sala mare a bibliotecii, sub cupola lui Delacroix, cu o fereastră dând spre Jardin du Luxembourg. Masa de lucru era mică, din lemn vopsit negru, iar pe raftul alăturat se aflau câteva volume de studii biblice, Bhâgavata, Râmâyana și...cam atât. Venea zilnic pe la ora unu, fuma o țigară, două, mai scria ceva scrisori, apoi transcria caligrafic din propriile versuri, medita. Îi plăcea să converseze, dar nu aprecia întreruperile vreunui nechemat, atunci când voia liniște. Într-o zi, un nou ales în Senat a intrat peste el în birou să-i ceară niște cărți de comentarii juridice. Disprețuitor, de Lisle i-a spus că nu a auzit de autorii în cauză și nici nu-l interesează. Pentru că juristul insista, de Lisle i-a spus să-l urmeze, s-a ridicat și a ieșit din birou. Încrezător, senatorul l-a urmat, până când, păcălindu-l pe coridoarele circulare și întunecoase ale bibliotecii, de Lisle dispăru printr-o ușă secretă ascunsă de o perdea, coborî în curtea interioară și de acolo în stradă. Intră în oficiul poștal învecinat cu biblioteca, povestind tuturor cum l-a pierdut el pe nefericitul jurist prin ascunzișurile bibliotecii și răsând cu lacrimi. Un altul, intrat și el pe nepusă masă, nu avu parte nici măcar de privilegiul unei discuții. Voinic, de Lisle devenea impunător când stătea în picioare. Se ridică, dar, încet, de la birou, îl fulgeră de câteva ori din monoclu pe bietul cititor de-abia intrat și, fără o vorbă, îi indică ușa cu degetul mai amenințător decât o sabie. N-a fost niciodată surprins consultând vreun catalog, cerând sau citind o carte din bibliotecă. Locuia într-un mic apartament din centrul Parisului, împreună cu soția, cu Max, un caniche negru parfumat și plin de pompoane, care-i cumpăra și-i aducea în fiecare dimineață ziarul de la chioșc și cu Lolotte, broasca testosă ce-și rodea impasibilă foaia de salată printre cărțile din bibliotecă. Acolo primea vizite, în salonul dominat de un Budha aurit și de propriul său portret realizat de Benjamin Constant. Vizitatorii speciali aveau dreptul la o întrevedere în cabinetul său de lucru, joia după-amiază, după ședința Senatului. Atunci puteau să-l asculte amintindu-și de vechi prieteni (Flaubert, Baudelaire, Louise Colet). Acum, Baudelaire devenise „un farsor ordinar”, Verlaine ar fi meritat împușcat, mai mult decât mulți alții...Peste Baudelaire chiar dăduse într-o zi, întorcându-se acasă, sub patul său, pe cale să-i stranguleze (!) pisica. La bibliotecă ar fi trebuit să treacă, într-un registru separat, cărțile în limba engleză. A început, dar n-a terminat, pentru că, după el, doar două sau trei persoane din Senat știau limba și ar fi înțeles ceva din ce scria acolo. Orgolios, cu verbul mușcător, de Lisle nu era iubit de prea mulți. Printre cei puțini se afla Henri de Bornier, director

al Bibliotecii Arsenalului, membru al Academiei și poet, care a vărsat lacrimi amare la moartea sa. Nu știa că de Lisle îi pregătise un epitaf, fără a bănuși că o va lua primul pe drumul veșniciei. Ce ar fi spus bunul prieten Bornier, dacă ar fi știut epitaful pregătit? *Aici își doarme vecii un mic academician / Pitice versuri scris-a, dar mare bețivan!*

Intenții altfel onorabile (suport pentru scriitori, recunoașterea meritelor literare), combinate cu dorința (uneori de natură electorală) de a purta la butonieră floarea scriitorimii, cu vanitățile unora dintre artiști și cu lipsa de cunoștere în domeniul biblioteconomic au dus autoritățile la convingerea că singurii și cei mai calificați în măsură să păstreze și să gestioneze cărțile sunt chiar cei care le fac: scriitorii. Or, se știe că armonia deplină între scriitori apare numai pe rafturi, nu și când aceștia se află printre ele. Bibliotecari cu siguranță nu au fost, însă ne place să-i invocăm, atunci când ne căutăm o companie onorabilă. *Chapeau!*

### Citiți mai mult:

*Leconte de Lisle fonctionnaire*, în „Le Figaro”, 10 iulie 1898 (*Un Huissier du Senat*)

Henri Welschinger, *Leconte de Lisle -bibliothécaire*, „Journal des débats”, 16 août 1910

Claude Louis, *Les Poètes assis*, in „La nouvelle Revue” 1902, mai-juin

Henri de Régnier, *Proses datées*, Paris, Albin Michel, 1925

<http://www.senat.fr>  
[gallica.bnf.fr](http://gallica.bnf.fr)



Andreea Foanene: *Păpușa hriselefantină*, ulei pe pânză, 2011